

Návrh opatrenia na zefektívnenie verejnej správy

Projekt:	Lepšie verejné politiky pre bývanie marginalizovaných rómskych komunít
Organizácia:	Nezisková organizácia Projekt DOM.ov
Operačný program:	Efektívna verejná správa
Kód žiadosti o NFP:	314011Q491
Názov aktivity:	Hlavná aktivita č. 1 Skvalitňovanie sociálnej práce v oblasti bývania a finančnej gramotnosti MRK
Názov výstupu:	Návrh na opatrenie zamerané na zefektívnenie verejnej správy
Názov opatrenia:	Úprava štandardov terénnej sociálnej práce
Subjekt, ktorému sa návrh opatrenia predkladá:	Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR - Implementačná agentúra MPSVaR SR

Program terénnej sociálnej práce má na Slovensku dlhú históriu. Jej vznik a postupný rozvoj súvisí so založením Fondu sociálneho rozvoja (FSR) v r. 2004, ktorý bol prijímateľom nenávratných finančných prostriedkov (NFP) z Európskeho sociálneho fondu (ESF). Program bol v začiatkoch realizovaný cez Program podpory rozvoja komunitnej sociálnej práce v obciach a následne cez dopytovo-orientované projekty, ktorých implementáciu zabezpečovali obce. Na pilotné aktivity terénnej sociálnej práce nadviazali národné projekty Implementačnej agentúry Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (IA MPSVaR SR). Od roku 2012 až do súčasnosti IA MPSVaR SR je prijímateľom NFP z operačného programu Ľudské zdroje a zabezpečuje koordináciu, metodické vedenie terénnej sociálnej práce (TSP) a transfer finančných prostriedkov smerom k realizátorom TSP, čo sú obce a MVO (spolupracujúce subjekty). Aktuálne prebieha v poradí už tretí národný program s názvom Podpora a zvyšovanie kvality terénnej sociálnej práce (NP TSP II). Jeho cieľom je začlenenie ľudí sociálne vylúčených alebo ohrozených sociálnym vylúčením a chudobou do spoločnosti, reálne zlepšenie ich životnej situácie smerom k životu v dôstojných podmienkach. Každý ďalší národný projekt počíta s vylepšením predchádzajúcej fázy a preto zavádza inovácie. V aktuálnom národnom projekte sú inovatívnym prvkom odborné činnosti odborných pracovníkov v oblastiach: bývanie, financie a zamestnanosť. Projekt zahŕňa aj ďalšie podaktivity, ako je napr. sieťovanie partnerov, tvorba metodík a aktualizácia štandardov terénnej sociálnej práce.¹

¹ <https://tsp.gov.sk/o-projekte/zakladne-informacie/>

Štandardy TSP sú základným dokumentom, z ktorého sa odvíja činnosť terénnych sociálnych pracovníkov a terénnych pracovníkov programu. Toho času sa za východiskový dokument považujú **Štandardy terénnej sociálnej práce a terénnej práce v sociálne vylúčených komunitách (ďalej „Štandardy“)**. Vznikli v roku 2015 kolektívom autoriek E. Ondruškovou a J. Pružinskou.²

Podľa autoriek úlohou Štandardov je zabezpečiť štandardný odborný výkon TSP a TP v súlade s teoretickými i praktickými požiadavkami odbornosti pre túto oblasť praxe ako i požiadavkami profesie sociálna práca. Štandardy pomenúvajú ciele a východiská terénnej sociálnej práce, etické štandardy, procedurálne štandardy, prevádzkové a personálne štandardy.

Štandardy definujú terénnu sociálnu prácu ako: *„odbornú činnosť, ktorá je väčšinou vykonávaná v prirodzenom prostredí človeka (v byte, komunite, vo voľnom priestranstve) a je zameraná na prevenciu sociálneho vylúčenia alebo jeho prehlbovania. Je zameraná na uľahčovanie života, sprevádzanie v ťažkých životných situáciách a zmiernovanie dopadov zlej sociálnej situácie: chudoby a sociálneho vylúčenia. Má charakter priamej sociálnej práce s človekom, ktorá sa vykonáva v kontexte jeho primárneho prostredia: rodiny resp. iných blízkych sociálnych väzieb. Je orientovaná na človeka, rešpektuje jeho potreby, návrhy na riešenie problému a stavia na schopnostiach a mobilizácii jeho vnútorných síl. Terénna sociálna práca je zameraná primárne na prácu s jednotlivcom a jeho sociálnym prostredím (rodina, skupina, komunita), ale presahuje jej hranice v činnostiach smerujúcich k rozvoju lokality/komunity, presadzovaniu práv a záujmov cieľových skupín na lokálnej úrovni. Pri výkone terénnej sociálnej práce pracovník spolupracuje s ďalšími aktérmi sociálnej pomoci a sociálneho rozvoja pôsobiacimi v prostredí. Súčasťou výkonu terénnej sociálnej práce sú aj činnosti, ktoré nesúvisia priamo s riešením problémov človeka (rodiny, skupiny, komunity) ale nepriamo ovplyvňujú dosahovanie cieľov terénnej sociálnej práce, tzv. súvisiace činnosti.“³*

Štandardy ďalej pomenúvajú aj jednotlivé odborné činnosti, ktoré terénny sociálny pracovník vykonáva, a to:

² https://tsp.gov.sk/data/files/np_tsp/Standardy_aktualizovane/Standardy_TSP_a_TP_v_SVK_2015.pdf

³ https://tsp.gov.sk/data/files/np_tsp/Standardy_aktualizovane/Standardy_TSP_a_TP_v_SVK_2015.pdf, str. 14

- „ - *aktívne vyhľadávanie a kontaktovanie jednotlivcov a rodín so sociálnymi problémami v rámci cieľovej skupiny, Posudzovanie životnej situácie ľudí v kontexte ich sociálnych vzťahov,*
- *Poskytovanie základných informácií v **krízových situáciách** a podporu pri zabezpečovaní **sociálnej služby,***
- *Poskytovanie sociálnej intervencie a plánovanie procesu riešenia sociálneho problému,*
- *Individuálne a skupinové sociálne poradenstvo,*
- *Špecializované sociálne poradenstvo (v súlade s podmienkami zákona o sociálnych službách č. 448),*
- *Sprostredkovanie kontaktu s aktérmi v spoločenskom prostredí (inštitúciami a odborníkmi), ktorých sa týka daný sociálny problém,*
- *Poskytovanie pomoci pri uplatňovaní práv, oprávnených záujmov a pri riešení osobných záležitostí,*
- *Riadenie prípadu - tzv. case management: koordinácia potrebných sociálnych, pedagogických, psychologických, zdravotných a iných služieb v záujme klienta,*
- *Evidencia práce: vedenie spisovej dokumentácie a terénneho denníka,*
- *Mapovanie lokality,*
- *Na základe predchádzajúcej dohody spolupracuje pri výkone SPO a sociálnej kurately,*
- *V rámci svojej práce spolupracuje aj s inými inštitúciami napr. MVO, školami, exekútormi atď.“⁴*

Predpokladom kvýkonu povolania terénny sociálny pracovník je odborná spôsobilosť, spôsobilosť na právne úkony, bezúhonnosť, osobnostné predpoklady. Kvalifikačné predpoklady pre výkon TSP sa riadia Zákonom o sociálnej práci a o podmienkach na výkon niektorých odborných činností č. 219/2014 Z.z., § 5 ods. 1, písm. a) a § 45.

Napriek detailne rozpracovanému metodickému materiálu, Štandardy **opomínajú** naviazanie a súlad programu terénnej sociálnej práce so Zákonom č. 448/2008 Z.z. o Sociálnych službách. Štandardy explicitne nedefinujú program ako sociálnu službu, napriek tomu, že charakteristika

⁴ https://tsp.gov.sk/data/files/np_tsp/Standardy_aktualizovane/Standardy_TSP_a_TP_v_SVK_2015.pdf, str. 15

terénnej sociálnej práce, podmienky výkonu, dôraz na odbornosť, sú predpokladom a implicitným vyjadrením toho, že program TSP je sociálnou službou.

Zákon 448/2008 Z. z. o Sociálnych službách upravuje právne vzťahy pri poskytovaní sociálnych služieb, financovanie sociálnych služieb a dohľad nad poskytovaním sociálnych služieb. Zákon definuje rôzne druhy a formy sociálnych služieb. Podľa formy delí sociálnu službu na terénnu, ambulatnú a pobytovú. Podľa druhu vytyčuje päť základných kategórií s 37 sociálnymi službami. Povahou výkonu sú k terénnej sociálnej práci najbližšie sociálne služby krízovej intervencie podľa § 12, ods. 1, a), a to konkrétne⁵:

- Terénna sociálna práca krízovej intervencie - §12, ods. 1, a), bod 1.
- Komunitné centrum - § 12, ods. 1, a), bod 2.3.

Podľa § 24a **terénna sociálna služba krízovej intervencie:** „ sa poskytuje fyzickej osobe v nepriaznivej sociálnej situácii a jej obsahom je činnosť zameraná na vyhľadávanie takýchto fyzických osôb, odborné činnosti, obslužné činnosti a ďalšie činnosti zamerané najmä na vykonávanie preventívnej aktivity, poskytovanie sociálneho poradenstva, sociálnej rehabilitácie, pomoci pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov a utváranie podmienok na výdaj stravy alebo výdaj potravín. Sociálna služba sa poskytuje podľa § 2 ods. 2 písm. a), b), d), g) až i)“⁶, a to fyzickej osobe:

- z dôvodu, že nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb,
- pre svoje životné návyky, spôsob života, závislosť od návykových látok alebo návykových škodlivých činností
- pre ťažké zdravotné postihnutie alebo nepriaznivý zdravotný stav,
- pre ohrozenie správaním iných fyzických osôb, alebo ak sa stala obeťou správania iných fyzických osôb,
- pre zotrvávanie v priestorovo segregovanej lokalite s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby,
- z dôvodu straty bývania alebo ohrozenia stratou bývania.

§24d určuje, že v **komunitnom centre** sa poskytuje: „základné sociálne poradenstvo, pomoc pri uplatňovaní práv a právom chránených záujmov, pomoc pri príprave na školské vyučovanie a

⁵ Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách- <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-448#f3571258>

⁶ Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách- <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-448#f3571258>

sprevádzanie dieťaťa do a zo školy a školského zariadenia. Ďalej v komunitnom centre sa vykonáva preventívna aktivita a zabezpečuje záujmová činnosť. Taktiež v komunitnom centre sa vykonáva komunitná práca a komunitná rehabilitácia. Sociálnu službu v komunitnom centre možno poskytovať ambulantnou sociálnou službou a **terénnou formou sociálnej služby prostredníctvom terénneho programu.**⁷ Táto služba je určená užšej skupine užívateľov (podľa § 2, ods. 2 písm. h), a to pre zotrvávanie v priestorovo segregovanej lokalite s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby).

Poskytovateľ sociálnej služby, či už verejný alebo neverejný môže poskytovať sociálnu službu len na základe zápisu do registra sociálnych služieb, ktorý vedie vyšší územný celok. Základnou podmienkou zápisu do registra je vypracovanie tzv. projektu sociálnej služby s uvedením informácií o odbornom garantovi sociálnej služby, pracovníkoch, partneroch, cieľoch, aktivitách a rozpočte na dané aktivity. Registráciou sociálnej služby samozrejme vznikajú poskytovateľovi povinnosti, okrem odborných činností, taktiež administratívne úlohy vo vzťahu k vyššiemu územnému celku.⁸

Zákon 448/2008 Z.z. o Sociálnych službách rieši aj spôsob financovania sociálnych služieb. Podľa § 75 obec je povinná poskytovať finančný príspevok na prevádzku poskytovanej sociálnej služby neverejnému poskytovateľovi sociálnej služby, ktorý neposkytuje sociálnu službu s cieľom dosiahnuť zisk, ak o poskytovanie tejto sociálnej služby neverejného poskytovateľa sociálnej služby, okrem neverejného poskytovateľa sociálnej služby krízovej intervencie, požiadala obec a poskytuje napr. terénnu službu krízovej intervencie.

Vyššie spomenuté fakty nás vedú k úsudku, že program terénnej sociálnej práce je potrebné definovať ako sociálnu službu v zmysle zákona 448/2008 Z.z. o Sociálnych službách. Dôvody pre legislatívne ukotvenie programu terénnej sociálnej práce sú najmä:

- potreba zvyšovania profesionality a odbornosti pri výkone terénnej sociálnej práce,
- dlhodobo reflektovaná potreba zvyšovanie statusu terénnej sociálnej práce v spoločnosti,
- riešenie financovania terénnej sociálnej práce v obdobiach, ktoré nie sú pokryté financovaním cez národné projekty zo zdrojov ESF.

⁷ Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách- <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2008-448#f3571258>

⁸ Príklad: <https://web.vucke.sk/sk/kompetencie/socialne-veci/socialne-sluzby-poskytovatel/rpss.html>

Za zmienku stojí aj skutočnosť, že obdobný národný projekt, zameraný na komunitnú prácu, ktorý sa realizuje paralelne a je koordinovaný IA MPSVaR SR, vyriešil požiadavku definovania projektových činnosti v súlade so zákonom 448/2008 Z.z o Sociálnych službách a podmienil realizáciu projektu povinnosťou poskytovateľa aktivít registrovať sociálnu službu komunitné centrum, prípadne nízkoprahové denné centrum.⁹

Na základe uvedeného navrhujeme IA MPSVaR SR ako koordinačnému orgánu, ktorý zodpovedá za metodické riadenie programu terénnej sociálnej práce orientovanej na marginalizované rómske komunity cez Národný program Podpora a zvyšovanie kvality TSP upraviť v procese aktualizácie Štandardy terénnej sociálnej práce a terénnej práce v sociálne vylúčených komunitách, konkrétne:

- definovať terénnu sociálnu prácu ako sociálnu službu v zmysle Zákona 448/2008 Z.z. o sociálnych službách, ako terénnu sociálnu službu krízovej intervencie podľa §24a,
- podmieniť výkon terénnej sociálnej práce registrovaním sociálnej služby podľa §24a poskytovateľom programu TSP.

⁹ https://bokku.gov.sk/wp-content/uploads/prirucka/Prirucka%20pre%20zapojene%20subjekty%20do%20NP%20BOKKU_ver.03.pdf